

Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü- 5. Ünite Özeti

(ÜNİTE 5)

Ölçü ve Kafiye

Aruz Bahirleri

1 – Hezec bahri

2 – Recez bahri

3 – Remel bahri

4 – Münserih bahri

5 – Muzâri bahri

6 – Müctes bahri

7 – Serî bahri

8 – Hafîf bahri

9 – Mütekarip bahri

10 – Kâmil bahri

11 – Ahreb ve ahrem kalıpları

DİVAN ŞİİRİNDE KAFİYE

Tek bir sesin tekrarıyla meydana gelen kafiyeleşmeye mücerred kafiye, birden fazla sesin tekrarıyla meydana gelen kafiyeleşmeye mürekkep kafiye denir.

Mürekkep kafiyeşmenin mürdef, mukayyed ve mü'esses olmak üzere üç türü vardır. Bu adlandırmada ridf, kayd, te'sîs ve dahîl adları verilen kafiye harfleri esas alınmıştır.

Divan şiirinde dokuz kafiye harfi vardır. Bunlar arasında asıl kafiye harfi revîdir.

Revîden önce gelebilecek kafiye harflerine

Ridf

Kayd

Te'sîs

Dahîl denir.

Ridf, revîden hemen önce gelen bir uzun ünlü (â, û, î) kayd da revîden önceki harekesiz ünsüzdür.

Te'sîs ise, revî ile aralarında bir harekeli ünsüz bulunan eliftir.

Ridf ve revî ile yapılmış kafiyeşmeye mürdef

Kayd ve revî ile yapılmış kafiyeşmeye mukayyed

Te'sîs, dahîl ve revî ile yapılmış kafiyeşmeye de mü'esses kafiye denir.

Burada her kafiyeşmede ridf ve kayddan yalnızca birinin bulunabileceği; dahîlin ise bağımsız bir kafiyeşme harfi olmadığı, ancak mü'esses bir kafiyeşmede te'sîs ile birlikte kullanılabileceği unutulmamalıdır.

Mürdef -> ridfli

Mukayyed -> kaydlı

Mü'esses ise -> te'sîsli demektir.

Redifi revîden sonra gelen ve aynen tekrarlanan ses veya seslerin tamamı olarak tanımlamak mümkündür.

Redifli manzumelere müreddef denir.

Divan şiirinde kafiyeşmeyi revî harflerinin tekrarı meydana getirir. Revînin asıl anlamı devenin yükünün bağlandığı iptir.

Kafiye

Kafiyeşmenin asıl anlamı başın arkası ya da ensedir.

Kafiyeşmeden sonra tekrarlanan birbirinin aynı ek ve sözcüklere redif denir.

Redifli manzumelere müreddef denir.

Redifli kafiyeleşmeye kâfiye-i mürdefe denir.

Revîden sonra gelen harflere sırasıyla vasl, hurûc, mezîd ve nâ'ire denir.

Herflerine göre kafiye türleri

A – Kâfiye-i mücerrede: Sadece revînin tekrarıyla meydana gelen kafiyeleşmelerdir.

B – Kâfiye-i mürekkebe: Birden fazla ses benzeşmesinden meydana gelen kafiyelerdir.

A – Kâfiye-i mürdefe: Revîden önce ridf (â, û, î) bulunan kafiyelerdir.

B – Kâfiye-i mukayyede: Revî ve kayddan meydana gelen kafiyelerdir.

C – Kâfiye-i mü’essese: Revîden önce dahîl ondan önce de te’sîs bulunan kafiyelerdir.

İltizam: Revînin birden fazla olması durumudur.

Kafiyein birden fazla olması

İkiden fazla kafiyesi olan şiire; zü’l kavâfi (çok kafiye)

Zü’l kavâfinin mısra sonundaki kafiyesine kâfiye-i asliyye, diğer kafiyelerine kâfiye-i mülhaka adı verilir.

Tarsî – mısra sonundaki kafiyelerden önce, iki mısra da paralel olarak yer alan aynı vezindeki kelimelerin birbiriyle kafiye olmasıdır.

Tarsî yapılan beyit ya da mısralara murassa’dendir.

Bazı şiirlerde mısra sonunda kafiye dışında birbirine paralel olarak yapılmış iç kafiye bulunur (redif gibi). İki kafiye şiirlerde bu duruma zû-kâfiyeteyn denir.

Kafiye kusurları / Uyûb-ı kafiye

Kafiye ridfin (revîden önceki uzun ünlülerin) farklı olması

Kafiye kısa ünlülerin farklı olması

Revînin farklı olması

En çok rastlanan ikfâ çeşidi “b” ile “p” arasında yapılanıdır.

Kafiye harfi ya harekeli ya da harekesizdir, iki türlü olmaz.

Kafiye-i şâygân

Farsçada hem çoğul eki hem de fiilden sıfat yapan ek olan “-ân” eki ile yapılan kafiye denir.

